

BESZÉD

MELYET

AZ 1889—1890. EGYETEMI TANÉVNEK

ÜNNEPÉLYES MEGNYITÁSOKOR

1889. ÉVI SZEPTEMBER 15-ÉN

A KIR. MAGY. TUDOMÁNY-EGYETEM IFJUSÁGÁHOZ

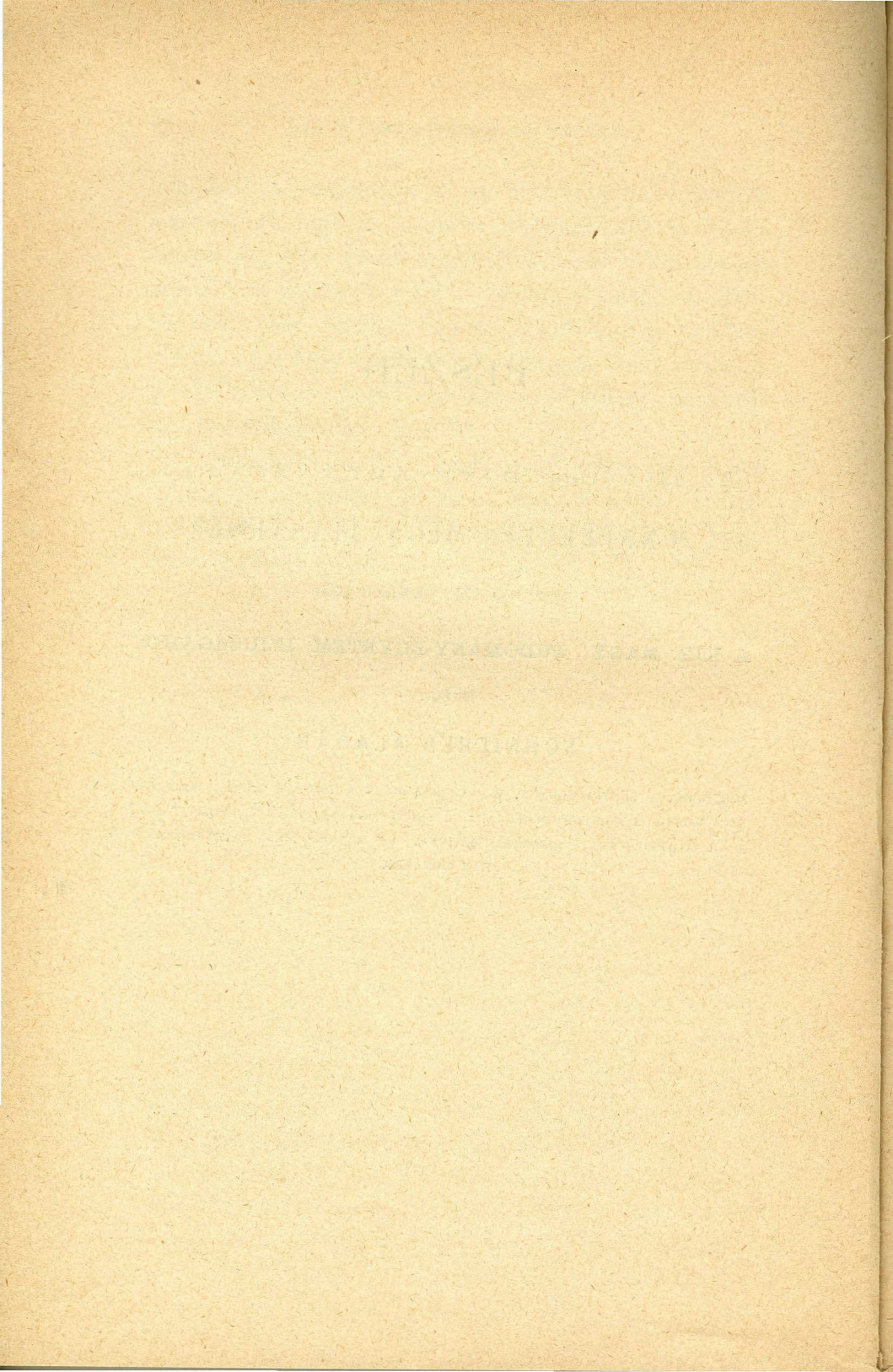
INTÉZETT

SCHNIERER ALADÁR

JOGTUDOR, A BÜNTETŐJOG NY. R., AZ ÉSZJOG S A JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYI
ENCYCLOPAEDIA JOGOSÍTOTT TANÁRA, A JOGTUDOMÁNYI ÁLLAMVIZSGÁLAT TAGJA,
A II. ALAPVIZSGÁLATI BIZOTTSÁG ELNÖKE, ÉS A JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYI
KAR DEKÁNJA.

---

halandónak sikerül, és azért ösztönzésre és buzdításra van szüksége, hogy a tudomány pályáján tovább haladva ne lankadozzon, hanem törhetlenül iparkodjék előre az ismeretek magaslatára!

A tudományos vizsgálódásoknak, — melyek célja: az erkölcsi s anyagi világ örök törvényeit kinyomozni, azok felhasználásával az emberiségnek a külső természet feletti hatalmat biztosítani, a társadalmi élet nemesbítése és tökélyesítése által magasztos rendeltetésünket megközelíteni, — nagy fontosságát bebizonyítani ma már teljesen szükségtelen. Évszázadok tapasztalatai az összes civilizált emberiségben osztatlan meggyőződést keltettek ez iránt, olyannyira, hogy az, a ki a tudomány hatalmát elismerni vonakodnék, csak saját tudatlanságát árulná el.

Közös meggyőződésünk gyanánt vallhatjuk tehát, hogy csak az évszázadok óta lankadatlan szorgalommal folytatott tudományos buvárlatoknak köszöni a jelen nemzedék azon hatalmas birodalom meghódítását, mely felett az emberi szellem ma már uralkodik. „Az ember, — habár a mindenség csak parányi pontja, — megméri a földgömböt, rendezi a csillagokat s az égnek gépezetét saját számításának veti alá; leszáll a föld gyomrába, és eredetének, képzésének titkait kilesi; földeríti azon törvényeket, melyek szerint az anyagi világban minden mozgás és változás eszközöltetik; bemutatja azon elemeket, melyek összetétele vagy szétválasztása által a testek létrejönnek vagy lenni megszűnnek“. ¹⁾

¹⁾ Schopper 1868-iki rectori beszéde.

De nem az anyagi világegyetemet visszatükröző ismeretek azon legfőbb javak, melyeket a tudományok művelése által megszereztünk, hanem vannak ezeknél nemesebbek és felségesebbek is. Minél inkább mélyed be a lélek a tudományok egyes ágaiba, minél jobban iparkodik a dolgok végokait és céljait kinyomozni, annál inkább jut tudatára *azok benső összefüggésének*, és vezettetik el azon legvégső ősforráshoz, a honnét minden valóság kisúgárzik — az isteni lény felismeréséhez! A tudományoknak azonfelül erkölcsnemesítő hatása is van; felébresztik bennünk a becsületérzést, fékezik szenvedélyeinket s az ész uralmának vetik alá azokat; visszatartóztatván az embert a gonosztól, nemes erkölcsökre vezetik őt; kedvező szerencsében díszül, az élet viszontagságaiban vigasztalásúl szolgálnak; és nem engedik meg, hogy a szerencse fejünket elszédítse, vagy a sors csapásai szívünket megtörjék!

A szellem hősei évezredek óta követ kőre rakva dolgoztak a tudomány magasztos épületén, mely minden igazán emberit magában foglal, melyben minden emberi szükség kielégítést talál. De a művet befejezni még egy generationnak sem sikerült, hanem minden új felfedezés és vívmány csak lendületül szolgál arra, hogy a *titáni* harczot folytatva új kincseket halmozzunk a régiekre. Minél tovább halad nyomozásaiban a gondolkodó szellem, annál inkább meggyőződik arról, hogy még végtelen sok igazság van, melyet még fel nem derített, és nem ritkán veszi észre, hogy a tudományos vizsgálódás az előző korszakban nem követte mindig a helyes irányt, hanem

gyakran előitéletek által befolyásolva oly eredményekhez jutott, melyek a kutatásban jártasabb ész bírálatát meg nem állják; de a valóság után törekvő lélek csakhamar corrigálja a történt ballépést és visszatérve ahhoz, a mit az ész már csalhatatlan igazság gyanánt felismert, tovább halad a tiszta világosságához vezető úton. A tudomány fejlődését az ellentétes rendszerek gyakran elkeseredett harcza jellemzi. A bölcsekedés különféle utakon haladva törekszik a valóság célpontjához eljutni; különféle tudományos rendszereket alapítottak meg, melyek mindegyike némi valóság mellett gyakran sok tévedést is foglalt magában. Elmélet elmélet után következett és csak a későbbi korszaknak volt fentartva: az elszórt igazságokat egy tökéletesebb tanban összefoglalni.

Ámde az ellentétes rendszerek ezen egymásutánját nem szabad úgy tekinteni, mint az emberi szellem sivár, eredmény nélküli és reménytelen tévelygését, — hanem magasabb szempontból vizsgálva az emberiség fejlődését, — kétségtelenül azt fogjuk látni, hogy valamely általánosabb igazság nem ismertetik fel mindjárt eleinte egész tisztaságában, hanem időről időre az igazság csak egyes oldalai és kifolyásai jutnak kiválóan érvényre, míg végül az előhaladottabb művelődésnek sikerül mindazokat egy magasabb egységben összefoglalni.

Ezeket szem előtt tartva, vagyunk képesek kellően méltányolni azon intézetek jelentőségét és hivatását, melyek a civilizált világon már évszázadok óta a tudományos műveltség ápolása és terjesztése céljára fennállanak, és e hivatásuknál fogva a „tudo-

mány-egyetemek“ dicső nevezete alatt az európai cultura legfőbb tényezőivé váltak.

Az egyetemek magasztos feladata mindezekhez képest: az igazság isteni szikrája gondos ápolásában, az elődöktől reánk szállott tudományos kincsek megőrzésében, az elméletben mutatkozó hiányok és fogyatkozások kiigazításában, ártalmas előítéletek és tévtanok legyőzésében — első sorban mindazonáltal a tudományos műveltség terjesztésében áll!

Az e magasztos célnak megfelelő munkásság kifejtése, — nevezetesen az alapos, tudományos tanítás és oktatás *a tanerőknek*, — a tantárgyak buzgó tanulmányozása pedig az *egyetemi hallgatóknak*, tehát Önök egyetemi polgároknak képezi feladatát.

A tudomány nagy hatalom egyesek kezében, s e hatalom mentől többeknek jut birtokába, annál nagyobb az összeredmény, a társadalom megerősbulése, a haza felvirágzása! Azért Önöknek, — egyetemi polgárok — kiktől a haza oly sokat vár és reményel, legszentebb kötelessége, hogy osztatlan szívvel, teljes odaadással szenteljék magukat, szenteljék életüket tanulmányaiknak. Igaz, meredek és göröngyös az út, mely a Múzsák szentélyéhez vezet, és nem ok nélkül helyezé az ó-kor regéje azt az Olymp és Parnass magaslataira; ámde minél magasztosbb a cél, melyre törekszünk, annál intensivebb és kitartóbb munkát igényel megvalósítása; *ez erkölcsi és természeti szükség egyaránt!* „Tekintsünk körül“ — úgy mondá dr. Lengyel tanár úr az 188^{3/4}-iki tanév megnyitása alkalmával, — „tekintsünk körül a nagy természetben, találunk-e csak *egy* élő organismust, mely nem lenne kénytelen bizonyos munkát végezni azért, hogy létezhessek? Nincs egy

kis fűszál, nincs egy rovar sem, mely munka nélkül, tehát ingyen megélhetne; ők csak úgy kénytelenek mindennapi táplálékukat megszerezni, mint az ember, és ha erre nem képesek, ép úgy elpusztulnak, mint a munkaképtelen ember!”

Ámpedig ha a lét feltételeit nem szerezhethük meg folytonos küzdelem nélkül, mennyivel inkább teszi szükségessé tudományos kiképzésünk szellemi erőink megfeszítését.

És valóban csak a kitartó munka biztosítja nekünk embereknek a diadalt az anyagi világ felett, s az adja meg azon hatalmat, melylyel szolgátságba ejtjük a természet minden lényeit s erőit. A munka legszebb dísze és rendeltetése az emberi életnek, és jaj annak, ki tétlenül hagyja mulni erőit; mert a tétlen, céltalan élet már magában bűn és gyalázat!

Ezen igazság lebegjen örökké Önök előtt, kik most az egyetem csarnokaiba lépnek!

Hatalom a tudomány és dicső! Önöknek pedig hivatása azt elsajátítani és művelni, hogy a hőn szerezett hazának valaha érdemes polgárai lehessenek. Meggyőződésem, hogy szent hivatásukban lelkesen fognak eljárni, és nem fogják engedni elcsüggesztetni magukat azon nehézségek által, melyekkel feladatuk teljesítése jár. Serkenteni fogja önöket hivatásuk teljesítésében azon tudat, hogy a honpolgár miáltal sem tanúsítja inkább hazája iránt lángoló szeretetét, mint ha hivatása körében kötelességét pontosan és lelkiismeretesen teljesíti.

Határozottan vissza kell e helyütt utasítanom hazai társadalmunkban váltig elterjedt azon tévhiedelmet, mint ha csak az tenne szolgálatot hazájának, és

csak az volna méltó tárgya a közbecsülésnek, ki a politika terén működik. A politikai szereplés tiszta hazaszeretetből fakadva, és kellő szakértelemmel párosulva, kétségtelenül fontos tényezője az álladalmi jólét előmozdításának; de ép oly kétségtelen másfelől, hogy hazájának javát jobban szolgálja a honpolgár, ha élethivatását, — bárminő legyen az, — lelkiismeretesen tölti be, sem mint az, ki valóságos hivatottság hiányában minden politikai napi kérdéshez hozzászólva, inproductív velleitásoknak szenteli erőit. Igaz, hogy a ki hazáját szereti, a politikát is fogja figyelemmel kísérni, de a ki ezen túl megy és hivatása mellőzésével politikát akar űzni, az bizonyára rosz szolgálatot tesz hazájának! Az ókor legjelesebb bölcsésze Platon állameszményét azon soha meg nem dönthető igazságra alapította, hogy a társadalom jól csak akkor lesz berendezve, ha annak minden alkatrésze az *öt illetőt*, — saját hatáskörét (*προσηκον*) kellően betölti s annak határait át nem lépi; ebben találja Platon a társadalmi erények legfontosabbját: az igazságot, mely az államélet sarkkövét alkotja. És valóban a hatalom, a jólét magasabb polcát csak oly társadalom érheti el, melynek tagjai hivatásuknak élnek és választott pályájukon megállapodás nélkül tovább haladva, lépést tartanak a kor haladásával; mivel pedig a szellemi életnek az anyagi feletti felülvalóságánál fogva a szellemi fölény mindig győzedelmeskedni fog az anyagi erő felett, azért mentől több tudományosan művelt fia van egy nemzetnek, annál előbb az!

* * *

Egyetemi polgárok! Hivatásuk teljesítésének legelső feltétele s azért Önök legfontosabb köteles-

sége az: hogy a nyilvános előadásokat szorgalmasan látogassák.

Az egyetemi tanulmányok főszközét a tanárok előadásai képezik; ezek lényege és czélja nem a tudás bizonyos mennyiségének egyszerű, gépies átruházásában, hanem az élő szónok azon csodaszerű hatásában áll, melynél fogva a hallgató szellemében a gondolatok oly combinatióját ébreszti, a minőt az önmagára hagyott elmélkedés egykönnyen elő nem idézhet. Könyveknek használata az előadások hatását támogathatja ugyan, de nem pótolhatja soha.

Az autodidacticismus, mely valamely tudományt csupán a subjectiv felfogás segélyével, minden idegen szakavatott oktatás és útmutatás nélkül, egyedül szakmunkákból igyekszik elsajátítani, inkább zavart, sokszor már az alapvető fogalmak tekintetében tévedést és félreértést eredményez.

Ez teszi magyarázhatóvá azon gyakran tapasztalt jelenséget, hogy a szakszerű és rendszeres oktatás többnyire kedvezőbb eredményt tüntet fel oly egyének irányában, kik az illető tanszakmában még teljesen kezdők, semmint azokkal szemben, kik a tantárggyal már autodidactice foglalkozván, azon téves meggyőződésben vannak elfogulva, hogy a tudomány alapvető igazságait már tisztán felismerték.

A szóbeli demonstratio mulhatlan szüksége kiváltképen oly tudományszakoknál nyilvánul, melyek külső tünetmények észlelésén alapulván — *gyakorlati útmutatás, kísérletek és műtétek* nélkül sem nem művelhetők, sem el nem sajátíthatók; de még azon szakokban is, melyeknek tanítása inkább elméleti, a szóbeli előadás szükségét kétségbe vonni nem lehet. „Ki

ismerhetné félre“ — úgymond Pauler — „az élő szónak varázshatását, midőn a tudomány teljes birtokában lévő — annak minden részeiben kellően tájékozott tanár hallgatói felfogásához, tehetségéhez és szükségéhez mérve fejtegeti annak egész rendszerét és egyes tantételeit; kiemeli a nyomósabb — felvilágosítja annak nehezebb tárgyait? Itt egy-egy találó példa — ott a kétkedés óvatos, vagy a meggyőződés határozott hangsúlyozása világosabban szól a holt betűk ezreinél; a hallgatók emlékezete összeforr a tanár egyéniségével; szava nemcsak tanít, de lelkesít, buzdít is — és egy-egy felvillanó eszmeszikrájával világosságot deríthet egész tudományrészre, biztos irányát jelölheti ki a haladásnak — a kétkedés homályában tévelygő ifjú vándornak.“

A régiek mondatának: „Viva vox plenius alit“ még ma is meg van érvénye, igazságát megerősítik az élet minden köreiből tett tapasztalatok, melyek szerint az élő szó varázshatása az eszmék terjesztésének, a szellemi élet ébresztésének, a nemes tettekre lelkesítő buzdításnak leghathatósb eszközének bizonyult.

Azonfelül a szóbeli oktatás bizonyos szellemi *solidaritást* hoz létre az előadó tanár és hallgatói között. Az előadó igyekezete: mennél élénkebb visszhangot ébresztetni hallgatói elméjében — folytonosan productív tevékenységre serkenti szellemi erőit. Főleg pedig azon szellemi *reflex*, mely a hallgatók arcvonásaiból kisugározva azok lelki élete tüneményeit külsőleg kifejezésre juttatja, tájékozásul szolgál and a tapasztalt tanárnak az iránt: vajjon sikerült-e gondolatait hallgatóival megértetni vagy sem; — és ha

úgy találja, hogy szavai a várt hatást még elő nem idézték, — azon fog lenni, hogy gondolatának átido-mítása, vagy rokon képzetek felidézése által az *assimilatio* processusát hallgatóiban hathatósan elő-mozdítsa. Ebben rejlik a szabad előadásnak pro-ductiv hatása, de egyszersmind fölénye szemben a pusztán reproductiv felolvasással; és ugyancsak ez teszi magyarázhatóvá azon gyakran tapasztalt tüne-ményt, miként az előadás közben nem ritkán oly eszme villan fel az előadó elméjében, mely gondol-kodásának merően individualis, s alanyi folyamában alig ébredt volna fel tudatában.

De az előadások hallgatása, — bármennyire ébresztőleg hasson is a szellemre, — a tudományt nem plántálja át a hallgató elméjébe; hanem jóté-kony hatása inkább abban áll, hogy az ítélő tehetség gyarapításával az értelemnek az elsajátítandó tudo-mánynak megfelelő fegyelmeztetését eszközli.

De ép azért nem elég az előadásokat figyelme-sen hallgatni, hanem a hallottak elsajátítására az *öntevékenység* nélkülözhetlenül szükséges; recapitu-lálni kell a szellemi közlés tárgyát, hogy gondolkodás által azt assimiláljuk. A magányban kell a hallottakat feldolgozni, az adatokat rendezgetni és rendszeres egészbe fűzni, hogy így a következő részletek fel-vételére és a következtetések megértésére elmén-ket fogékonyná tegyük.

E módszert követve némileg elkészülve fognak önök is a következő előadásokra jönni; így pedig képesek lesznek a tanárt megérteni, követni, sőt ellenőrizni.

Hogy a szóbeli oktatás üdvös hatása teljes mérvben érvényesüljön, szükséges az előadások szorgalmas és szakadatlan látogatása. Minden tudomány az igazságok rendszeres összegét alkotja, melyben az egyes tételek a kifejtett előzményekből folynak; minél fogva az egyes tanok összefüggő apperceptiója teszi csak lehetővé az egész rendszer teljes áthatását; s azért, ha az Ariadne fonalát egyszer elejtjük, nehéz lesz a tudomány labirintusában eligazodnunk.

Egy elmulasztott előadás után a következőt már kevésbbé értjük meg, mert ismeretlenek azon előzmények, melyekből az elénk terjesztett következtetések folynak; és minél gyakoribbak a félbeszakasztások, annál inkább gyarapodik a homály, a hézag, mely a következő tételek megértését megnehezíti, sőt a továbbhaladást talán lehetetlenné teszi.

Azért Uraim, egyetemi idejüket, — mely soha vissza nem varázsolható, — igyekezzenek kellően felhasználni; tekintsék egyetemi éveiket, — életök e legszebb korát, — mint a vetés idejét, és ne feledkezzenek meg azon aranyszabályról: „a mint vetünk *itt*, úgy fogunk aratni egykor a gyakorlati élet pályáján!”

Végül helyén lévőnek tartom Önöket, egyetem-polgári becsületöknél fogva felkérni, hogy kerüljenek mindent, a mi jövőjük tekintetében hátrányukra, a társadalom kárára lehetne; örködjenek mindentől, a mi a közvélemény vagy egyetemi felsőbbségük rozszaló ítéletét zúdíthatná Önök ellen; mindenek felett pedig őrizték és óvják meg az élet minden viszonyai között az egyetemi ifjúság szeplőtlen jó hírnevét!

Egyetemi polgárok! E rövid vonásokban kívántam jelezni feladatukat, hogy annak felfogása után kötelességeik tudatára jussanak; ezek hű teljesítését pedig méltán várja Önöktől szülőik gyöngéd szeretete, követeli önmaguk jövője, de várja azt szeretett hazánk, mely jövőjének reményét Önök tudományos műveltségébe helyezi.

Adja az úr Isten, hogy e remény teljesedésbe menjen! Szívem mélyéből fakadó ezen óhajjal a jelen tanévet megnyitottnak nyilvánítom.

EGYETEMI
BUDAPEST
KÖNYVTÁR

